

1. Беляев Д. О. Оптимальний обсяг золотовалютних резервів України / Д. О. Беляев // Економічний простір. – 2009. – № 23/2. – С. 95–102.
2. Беляев Д. О. Структура класів активів золотовалютних резервів / Д. О. Беляев // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5 (83). – С. 139–145.
3. Гурова В. О. Актуальні проблеми формування необхідного обсягу та структури золотовалютних резервів України [Електронний ресурс] / О. В. Гурова, К. Ю. Сидоренко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_1/NV-2011-V1_52.pdf.
4. Дзюблюк О. В. Валютна політика : підручник / О. В. Дзюблюк. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
5. Ковальчук А. Т. Валютні резерви: проблеми формування, розміщення та використання / А. Т. Ковальчук, А. В. Матіос // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 11–12. – С. 13–16.
6. Козловський Р. Світові тенденції акумуляції та використання міжнародних золотовалютних резервів / Р. Козловський // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 11–17.
7. Кучеренко С. А. Критерії адекватності міжнародних резервів Національного банку України [Електронний ресурс] / С. А. Кучеренко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N152/N152p124-131.pdf.
8. Лещенко О. С. Критерії визначення оптимального обсягу золотовалютних резервів / О. С. Лещенко // Управління розвитком. – 2010. – № 12 (88). – С. 124–126.
9. Лунін О. Б. Управління золотовалютними резервами Національного банку України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / О. Б. Лунін. – К., 2001. – 20 с.
10. Марена Т. Особливості формування та розподілу світових золотовалютних резервів в сучасних умовах / Т. Марена // Вісник Донецького національного університету. Серія “Економіка і право”. – 2009. – Вип. 1. – С. 387–394.
11. Мельников І. Ю. Роль управління золотовалютними резервами та їх вплив на фінансову стійкість країни / І. Ю. Мельников // Вісник аграрної науки Причорномор’я. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 103–110.
12. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>.

Рецензенти:

Крупка М.І. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту ЛНУ ім. Івана Франка;

Кульчицький М.І. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту ЛНУ ім. Івана Франка.

УДК 336.01.23

ББК 65.26

Непран А.В.

**ДИСПРОПОРЦІЇ В РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
Й НЕФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Харківський економіко-правовий університет,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра фінансів і кредиту,
61080, м. Харків,
просп. Гагаріна, 187,
тел.: 0577201921; 7201941,
e-mail: deans-office@hepu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуті диспропорції в розвитку фінансового й нефінансового секторів економіки. Установлено, що в сучасних умовах незбалансованість між фінансовим і нефінансовим секторами є джерелом загрози настання нової банківської кризи.

Ключові слова: диспропорції, фінансовий сектор, нефінансовий сектор, банківська криза, банківський кредит, ресурсна база банку.

Annotation. The considered disproportions are in development of financial and unfinancial sectors of economy. It is set that in modern terms the unbalanced between financial and not financial sectors is the source of threat of offensive of new bank crisis.

Key words: disproportions, financial and unfinancial sectors, bank crisis, bank loan, resource base of the bank.

Вступ. За три роки, що пройшли після фінансово-економічної кризи вересня 2008 р., в українській банківській системі намітилися позитивні зміни, що виражалися у відновленні довіри до кредитних установ та зростанні кредитування економіки. Станом на 31.02.2011 депозити, залучені банківською системою, становили 428,8 млрд грн проти 359,7 млрд грн у 2008 р. Обсяг кредитів, виданих банківським сектором, досяг 738,9 млрд грн і збільшився в порівнянні з вереснем 2008 р. на 371,7 млрд грн, або у 2,0 раза. Проте, незважаючи на позитивну динаміку низки макроекономічних показників, розвиток сучасної банківської системи країни не зміг забезпечити ефективних пропорцій відтворення, більше того, вона стала причиною незбалансованості економіки.

Дослідженню проблем розвитку банківського сектора, удосконаленню кредитного механізму та посилення його впливу на економічне зростання присвячені праці вітчизняних науковців, зокрема, В.Гейця [1], Т.Вахненка [2], І.Нідзельської [3], В.Шевчука [4], О.Кириченка [5], Б.Луціва [6], О.Остафіля [7] та ін. Традиційною стала точка зору, що нині ресурси банківської системи не в змозі забезпечити сукупний кредитний попит нефінансового сектора в засобах, необхідних для фінансування інвестиційних процесів. Аналізуючи капіталізацію ринку акцій та ресурси банківської системи, О.Кириченко й О.Харченко зробили висновок, що економіка України позбавлена інвестиційних і реноваційних можливостей для ефективного оновлення основних фондів [5, с.68]. При цьому зростає частка кредитів у сфері, які займаються переважно перерозподілом суспільного продукту й національного доходу. Випереджаючи темпи інвестицій у сектори, які здійснюють перерозподіл суспільного продукту, посилюють ризики фінансової системи й інфляційний потенціал [8, с.327].

Однак сьогодні повільно складається інший науковий напрям, що намагається з різних точок зору більш глибоко оцінити й у чомусь переглянути спроможність банківської системи фінансувати економічне зростання в нашій країні. Цей напрям стверджується в неперервному зіткненні з уже традиційною позицією. Так, аналізуючи показники інвестиційного потенціалу за 2005–2008 рр., С.Герасимова й О.Леньохіна зробили висновок, що інвестиційний потенціал вітчизняної банківської системи здатний задовольнити потреби реального сектора економіки [9]. Проте в українській економічній літературі малодослідженим залишається аналіз факторів, що виступають джерелом загроз для стабільності розвитку фінансового й нефінансового секторів економіки.

Постановка завдання. Метою досліджень є забезпечення умов фінансової стабільності, що передбачає не лише своєчасне виявлення незбалансованості в розвитку банківської системи й нефінансового сектора, що загрожує економічному розвитку, але й формування механізмів, спроможних забезпечити стабільність функціонування банківського сектора.

Результати. Одним із ключових моментів перспективної програми соціально-економічного розвитку нашої країни стало подолання глибоких деформацій у структурі народного господарства. Концепція фінансової стабільності повинна передбачати не лише своєчасне виявлення факторів, що загрожують стабільності соціально-економічного розвитку, але й формування механізмів підвищення стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз. Для досягнення збалансованості економіки необхідно перш за все виділити ряд пропорцій, від яких значною мірою залежить динаміка економічного розвитку. Серед них важливе місце з підтримання загальноекономічних макропропорцій у рамках довгострокових циклів відтворення займає збалансованість кредитних операцій української банківської системи з ресурсною базою.

Розглянемо тенденцію співвідношення корпоративних кредитів і сукупних обсягів загальних коштів, включаючи міжбанківські кредити та вклади населення, у тому числі вклади “на вимогу”, усі види депозитів підприємств й організацій (рис. 1).

Рис. 1. Порівняння кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, і ресурсної бази банків (млрд грн)

Незбалансованість між кредитами, наданими банківською системою, і ресурсною базою банків відіграє особливо негативну роль у сучасних умовах. Ця невідповідність за останні роки не лише не скоротилася, але, навпаки, постійно зростала внаслідок перевищення темпів зростання кредитів над темпами зростання ресурсної бази. Станом на 01.01.2009 р. обсяг наданих кредитів перевищував ресурсну базу українських банків на 347,3 млрд грн, а до грудня 2010 р. цей розрив скоротився до 316,2 млрд грн. Якщо до сукупних коштів, залучених на внутрішньому ринку, додати кредити, надані Національним банком України та власний капітал банків, то розрив, хоч і невеликий, зберігається.

Значна частина ресурсної бази українських банків формується за рахунок залучення зовнішніх кредитів, обсяг яких стрімко зростав з 2006 р. Якщо у 2005 р. сума зовнішнього фінансування становила 26,1 млрд грн, або 17,8% обсягу внутрішнього кредиту, наданого банківською системою, то у 2008 р. вона зросла до 280,8 млрд грн, або до 36,1%. Після кризи 2008 р. залучення позикових коштів для українських банків стало дуже обмеженим, незважаючи на те, що питома вага зовнішніх кредитів у ресурсній базі комерційних банків залишається досить значною й у 2010 р. становила 21,8%.

Таким чином, за останні п'ять років банківська система видавала кредитів більше, ніж залучала на внутрішньому ринку ресурсів, причому ця диспропорція залучення й розміщення засобів посилюється. Це становить загрозу для стабільності розвитку банківської системи країни в цілому, визначає високу залежність від зовнішніх ринків позикового капіталу.

Особливістю сучасного розвитку кредитних відносин в Україні є не лише прискорене зростання обсягів наданих кредитів, але й зміна структури кредитного портфеля комерційних банків, збільшення кредитів на триваліші строки (табл. 1). Як видно з наведених даних, за 2006–2010 рр. надання довгострокових кредитів нефінансовому секторові лише наполовину забезпечувалося джерелами, залученими на тривалі строки. Особливо посилилася диспропорція між обсягами кредитів, наданих нефінансовому секторові, і ресурсною базою банків у 2009 р. Слід звернути увагу на ту обставину, що переважна частина депозитів, залучених банківською системою – це депозити

населення, питома вага яких зросла з 55,5% у 2005 р. до 66,0% у 2010 р. Особливістю депозитів населення є висока чутливість до зміни макроекономічної кон'юнктури та політичної ситуації в країні.

Таблиця 1

Співвідношення між обсягами кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, і ресурсною базою банків залежно від строків погашення

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Питома вага в загальному обсязі депозитів, залучених банківською системою, залежно від строків погашення, %					
на вимогу	33,6	32,9	29,9	35,8	36,6
до 1 року	23,0	21,4	25,8	40,4	32,0
від 1 до 2 років	43,4	37,4	34,0	18,0	25,6
понад 2 роки	–	8,3	10,3	5,8	5,7
Питома вага в загальному обсязі кредитів, наданих нефінансовому секторові, у розрізі строків погашення, %					
до 1 року	44,9	41,4	42,9	43,1	41,6
від 1 до 5 років	55,1	49,2	45,8	44,7	44,7
понад 5 років	–	9,3	11,3	12,2	13,7

Джерело: Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Динаміка кредитування нефінансового сектора економіки характеризується відмінностями в темпах зростання кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, залежно від виду валют (табл. 2).

Таблиця 2

Співвідношення обсягу кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, залежно від виду валюти за 2006–2010 рр.

Роки	Приріст кредитів, виданих у національній валюті	Приріст кредитів, виданих в іноземній валюті	Зростання кредитів в іноземній валюті на 1% зростання кредитів у національній валюті
	у %		
2006	41,0	67,4	1,64
2007	65,5	58,0	0,89
2008	42,1	109,3	2,60
2009	26,6	-16,9	-0,63
2010	14,4	-0,1	-0,01

* Джерело: Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Статистичні дані табл. 2 переконують, що за 2005–2008 рр. темпи зростання кредитів, наданих нефінансовим корпораціям в іноземній валюті, перевищували темпи

зростання кредитів, наданих у національній валюті. У результаті прискорених темпів зростання частка кредитів, наданих нефінансовим корпораціям в іноземній валюті, збільшилася з 39,0% у 2006 р. до 51,6% у 2008 р. Незважаючи на прийняті заходи з боку Національного банку України, частка кредитів, наданих в іноземній валюті, у загальному обсязі кредитних ресурсів залишається досить значною й станом на 31.12.2011 р. становила 37,9%.

Характерною рисою ринку банківського кредитування України є глибока регіональна диференціація за показниками обсягів кредитів, наданих нефінансовому секторові (табл. 3).

Таблиця 3

Співвідношення питомої ваги регіонів у виробництві валового регіонального продукту (А) і в обсягах кредитів, наданих нефінансовому секторові (Б)

	2005 р.		2007 р.		2009 р.	
	А	Б	А	Б	А	Б
Київська область і м. Київ	21,0	44,9	22,5	49,8	22,7	55,3
Донецька область	13,1	8,1	12,8	8,7	11,4	7,8
Дніпропетровська область	8,7	11,7	9,9	10,7	10,2	13,2
Львівська область	3,9	2,8	3,9	2,7	3,9	1,7
Сумська область	1,8	0,9	1,7	0,7	1,8	0,7
Харківська область	5,8	4,8	6,1	4,1	6,5	3,2

Джерело: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>; Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Типовою рисою ринку банківського кредитування України є глибока регіональна диференціація за показниками обсягів кредитів, наданих нефінансовому секторові. Питома вага м. Київ і Київської області в загальному обсязі кредитних ресурсів у 2005 р. становила 44,9% проти 21,0% в обсязі валового внутрішнього продукту. Економічна криза спровокувала масштабні ефекти перерозподілу позикового капіталу між різними регіонами, і в результаті диференціація банківського кредитування посилилася.

Зростаючі масштаби концентрації кредитних ресурсів підтверджуються таким прикладом. П'ять регіонів (м. Київ, Київська, Донецька, Дніпропетровська, Харківська й Одеська області) “поглинали” у 2001 р. трохи більше половини всіх кредитів, виданих нефінансовим корпораціям, тоді як у 2005 р. – приблизно 74% й у 2009 р. – 83,3%. Таким чином, проблема міжрегіональних диспропорцій в Україні зумовлена зростаючим залученням кредитних ресурсів економікою м. Київ і декількох інших промислових центрів при повільному зростанні провінцій.

Висновки. Аналіз кредитів, наданих нефінансовому секторові в зіставленні з адекватною за структурою, строками й видами валют ресурсною базою, дозволяє зробити ряд висновків. Незбалансованість між обсягами кредитів, наданих нефінансовому секторові, і ресурсною базою банків залишається досить значною й загрожує ліквідності та стабільній роботі банківської системи країни. Політика банківського кредитування не лише вела в прірву “фінансової кризи”, але й створювала перепони економічному відновленню. Відсутність позитивних зрушень в усуненні диспропорцій у розвитку банківського й нефінансового секторів виступає потенційною загрозою повторення фінансово-економічної кризи в країні.

1. Геец В. Макроэкономическая оценка денежно-кредитной и валютно-курсовой политики Украины до и во время финансового кризиса / В. Геец // Экономика Украины. – 2009. – № 2. – С. 6–9.

2. Вахненко Т. Кредитний бум в Україні в контексті світових координат / Т. Вахненко // Економіст. – 2008. – № 5. – С. 34–35.
3. Нідзельська І. А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи / І. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 102–109.
4. Шевчук В. О. Макроекономічні наслідки кредитного буму в Україні / В. Р. Шевчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду розвитку України. Фінансовий ринок: глобалізація та євроінтеграція : [зб. наук. пр.] / НАН України, Ін-т регіон. дослід. – Львів, 2008. – Вип. 1 (69). – С. 94–102.
5. Кириченко О. А. Антикризова інвестиційна політика / Кириченко О. А., Харченко О. І. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 64–74.
6. Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи / Б. Л. Луців, Т. Б. Стечишин // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 68–77.
7. Остафіль О. Банківське фінансування підприємств корпоративного сектора економіки України / О. Остафіль, М. Рубаха // Економіст. – 2008. – № 8. – С. 50–53.
8. Україна у 2008 р.: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.
9. Герасимова С. В. Інвестиційний потенціал банківської системи України / С. В. Герасимова, О. В. Ленюхіна // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8. – С. 249.

Рецензенти:

Тимофєєв В.М. – доктор економічних наук, професор, завідуючий кафедрою “Економічного аналізу та обліку” Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”;

Халін В.П. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Харківського економіко-правового університету.

УДК 334.732.2

ББК 65.262.1

Олійник О.О.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Кабінет Міністрів України,
03041, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 11,
тел.: 0445278890

Анотація. Проаналізовано процес трансформації кооперативних банків Польщі протягом 1990–2010 рр. Визначено особливості діяльності кооперативних банків у Польщі, їх місце в банківському секторі та результативність діяльності. Запропоновано шляхи розвитку кооперативної кредитної системи в Україні.

Ключові слова: кооперативний банк, сільські території, малі й середні підприємства.

Annotation. The transformation of cooperative banks in Poland during 1990–2010 is analyzed. Peculiarities of cooperative banks in Poland, their role in the banking sector and the effectiveness of their activities are defined. The perspectives of development of the cooperative credit system in Ukraine are proposed.

Key words: cooperative bank, rural areas, small and medium enterprises.

Вступ. Розвиток малих і середніх підприємств (МСП) є ключовим моментом кожної країни, яка прагне до суцільного піднесення добробуту своїх громадян. Такий розвиток можливо забезпечити за умови належного кредитування МСП. Закордонний досвід свідчить, що основними постачальниками кредитних ресурсів для МСП є кооперативні кредитні інститути, зокрема, кредитні спілки, кооперативні банки. Особливо актуальним є розвиток кооперативних кредитних установ для сільської місцевості.